

TMMOB İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI İSTANBUL ŞUBESİ'NİN 17 Ağustos 1999 depreminin yıl dönümü nedeniyle yapmış olduğu açıklama.

DEPREM TEHLİKESİNİ YOK SAYMAK MÜMKÜN MÜ?

- İstanbul başta olmak üzere ülkemiz ne yazık ki olası bir depreme hazır değil.
- İstanbul'da 2 milyon konut depreme karşı güven vermemektedir.
- İstanbul depreminin ne zaman olacağı belli olmadığı için, kamu kurumlarına ait binaların 2021 yılına kadar güvenli hale getirileceği, özel konutların güvenli hale getirilmesi için ise 20 yıl gerektiğine dair resmi açıklamaların önemi bulunmaktadır.
- En iyimser tahminde bile binlerce İstanbullunun can güvenliği tehlike altındadır.
- Deprem Toplanma Alanlarının yapılaşmaya açılması, bazı güzergâhların otoparka dönüştürülmesi yerel yönetimlerin insan hayatını değil, rantı önemseyişinin göstergesidir.
- Deprem Toplanma Alanı, üzerinde konteyner kentlerin kurulabileceği, elektrik, su, ısınma, duş, tuvalet gibi temel ihtiyaçların karşılanabileceği altyapıya sahip büyük ve geniş alanlar olmalıdır.
- Kentsel dönüşüm projeleri deprem odaklı değil, rant odaklı gerçekleştirilmektedir.
- Bilimin, meslek disiplinlerinin ve meslek odalarının itibarsızlaştırılma ve işlevsizleştirilme çabası deprem önlemlerinin önündeki engeldir.
- Bütün bir hayat, Türkiye'nin bir deprem ülkesi olduğu gerçeğine göre düzenlenmelidir.
- İnsan hayatına değer verip vermediğimiz, depremin yıkıcı etkisini azaltacak önemdedir.
- İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, tercihini insandan, insan hayatının niteliğinin yükseltilmesinden ve kamusal alanın genişletilmesinden yana kullanmaya kararlıdır.

Şube Başkanımız Nusret SUNA'nın yapmış olduğu basın açıklaması metninin tamamı aşağıdadır.

DEPREM TEHLİKESİNİ YOK SAYMAK MÜMKÜN MÜ?

17 Ağustos 1999 depreminin 18. yıl dönümünde, şimdiye kadar defalarca sorduğumuz soruyu yeniden sormak istiyoruz. Ülkemiz ve İstanbul depreme hazır mı?

Bu soru başlığı altında başlayacak tartışma, bir bütün olarak ülke tarihini sorgulamak, sorgulamanın odağına 1999 depremlerinden sonraki zaman dilimini almak anlamına gelecektir. Açık ki tartışma, deprem tehlikesi ve deprem önlemleri sınırında kalmayacak, kamuoyunu daha önemli bir sorunun yanıtını aramaya yönlendirecektir.

Soru şudur: İnsan hayatını ne kadar önemsiyoruz, insan hayatına ne kadar değer veriyoruz?

Soru, mesleki-teknik bir tartışmayı değil, daha çok ekonomik-siyasal ve sosyal tercihleri gündeme getirecektir.

Dikkat edilirse, 17 Ağustos Marmara depreminin her yıl dönümünde, kamu kurumları da dahil olmak üzere, meslek odaları, partiler, sendikalar ve diğer kurumlar peş peşe açıklama yapmaktadır. Hazırlanan metinlerde, Türkiye'nin bir deprem ülkesi olduğu gerçeği hatırlatılmakta, yapı envanterinden güçlendirme çalışmalarına, kentsel dönüşümden afet sonrası yapılacaklara kadar mevcut durum tespiti, sorunlar ve çözüm önerileri kamuoyuyla paylaşılmaktadır.

İşin doğrusu, yıl dönümlerinde yapılan açıklamaların, "adet yerini bulsun" anlayışı ile hazırlandığı söylenebilir. Özellikle kamu kurumlarının, merkezi ve yerel yönetimlerin sorumluluklarını yerine getirmesi beklenirken, sürecin neredeyse kısır döngü halini aldığı dikkat çekmektedir.

Aradan geçen zaman zarfında, güvenli yapı üretimini gerçekleştirmek, gelecek kaygısını ortadan kaldırmak mümkün olmamış, yapı stoku iyileştirilememiş, kentlerimiz depreme hazır hale getirilememiş, deprem kültürü içselleştirilememiştir. Bütün bu olumsuzlukların ortadan kaldırılması siyasi iktidarın sorumluluğundadır. Bilinmelidir ki, meslek odaları tekrara düşmekten korkmadan sorunları ısrarla ve inatla gündeme getirmektedir.

Bizler meslek odaları olarak 18 yıldır hiçbir olumlu adım atılmadığını iddia etmiyoruz. Ancak çözülmesi mümkün olumsuzlukların varlığını hâlâ devam ettirdiğini de görmezden gelmemiz olanaklı değildir.

Ne yazık ki her geçen yıl unutulmaya yüz tutan deprem gerçeğini, son birkaç aydır özellikle Ege Denizi odaklı depremler yeniden kendini hatırlattı.

Son aylarda Çanakkale, Manisa, İzmir ve son olarak da Muğla'da depremler gerçekleşti. Bodrum'da 6,6 büyüklüğünde meydana gelen deprem aynı zamanda tsunamiye neden oldu. Bodrum ve Datça'da yapılar hasar gördü. Büyük ölçüde maddi hasar oluştu.

Bu depremlerde can kaybı olmaması oldukça sevindirici olsa da, umuyoruz ki siyasi iktidara sorumluluklarını yeniden hatırlatmasına vesile olacaktır.

Temennimiz, yapı üretiminden başlayarak bütün bir hayatın deprem gerçeğine uygun düzenlenmesidir.

MEVCUT DURUM: BARDAĞIN BOŞ VE DOLU TARAFI

Ülkemizde 20 milyon yapı bulunmaktadır. Yapı stokunun yarısına yakını, 7 milyonu güvenli olmaktan uzaktır. Yani ya yıkılmalı ve yeniden inşa edilmeli ya da güçlendirilmelidir.

Güvenli olmaktan uzak 7 milyon yapının 2 milyonu İstanbul'da bulunmaktadır.

İstanbul Valiliği Proje Koordinasyon Birimi'nden yapılan açıklamada, İstanbul'da kamu binalarının büyük bölümünün depreme karşı güçlendirildiği ya da yıkılıp yeniden yapıldığı, 978 kamu binasının güçlendirildiği, 310'unun yeniden yapıldığı belirtildi.

Aynı sayıya dahil olmak üzere okullarla ilgili de bilginin yer aldığı açıklamada, okulların büyük oranda güçlendirildiği ya da yıkılıp yeniden yapıldığı ifade edildi. Hastaneler, yurtlar, sağlık ocakları, sosyal hizmet binalarını güçlendirmenin öncelikli hedef olduğu vurgulandı.

Proje Koordinasyon Birimi şimdiye kadar 784 okul, 49 hastane binası, 59 poliklinik ve sağlık ocağı, 43 idari, 27 yurt binası ve 16 sosyal hizmet binasının güçlendirildiğini, 275 okul, 6 hastane, 2 poliklinik ve sağlık ocağı, 11 idari bina, 10 yurt binası ve 6 sosyal hizmet binasının ise yeniden yapıldığını açıkladı. Ayrıca her yıl 100 okulda güçlendirme çalışması yapılması hedeflendiği eklendi.

Mevcut durum özetini tamamlarken, İstanbul'da bulunan köprü, viyadük ve anayollarla ilgili güçlendirme çalışmalarının tamamlandığını, su, elektrik ve doğalgaz altyapılarının gözden geçirildiğini belirtmek gerekiyor.

Yapıldığı açıklanan bu çalışmaların tamamını olumlu buluyoruz.

Ancak; İstanbul'da okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve üniversite sayısı 5 binden fazladır. Hastane sayısı 250'ye, yurt sayısı 300'e yakındır. Dolayısıyla, güçlendirildiği ya da yeniden yapıldığı belirtilen yapıların sayısı ile toplam yapı sayısı arasında hâlâ uçurum bulunmaktadır.

Öte yandan asıl sorun ise 2 milyon civarında olduğu bilinen konutlardan kaynaklanmaktadır.

Erzurum Üniversitesi mezunları toplantısına katılarak bir konuşma yapan Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki, Türkiye'de yapı stokunun 10-15 yılda sağlam hale geleceğini, ancak kaçak yapı arzusunun devam ettiğini vurgulayarak; "Türkiye'de yaklaşık 20 milyon civarında yapı stoku var. Bunların büyük çoğunluğu depreme dayanıksız ve yaşam için elverişsiz. Bunların yıkılması lazım. Bunları, senede 500 bin konutu değiştirmek üzere bir program hazırlayarak 15 yıl içerisinde tamamlamayı düşünüyoruz. Yılda 500 bin konutun değiştirilmesi. Bunun 200 bini İstanbul'da, 300 bini Anadolu'da. Böyle yaparsak bakanlık olarak üzerimize düşeni yapmış oluruz diye düşünüyorum." Şeklinde açıklama yaptı.

Sayın Bakanın açıklamasından da anlaşılacağı üzere İstanbul nüfusu büyük oranda güvenli olmaktan uzak konutlarda yaşamaktadır.

1999 Depremi'nden sonra İBB tarafından 2002 yılında mevcut yapı stoğuna ilişkin güçlendirme ve yenileme çalışmalarının ne şekilde yapılacağına ilişkin tüm taraflarla bir araya gelinerek deprem master planı hazırlanmıştı.

Sonrasında 2006 yılında İstanbul Valiliği bünyesinde kurulan İstanbul Proje Koordinasyon Birimi (İPKB) tarafından yürütülen İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi (İSMEP) kapsamında yapılan açıklamada ise kamu kurumlarına ait binaların 2021 yılına kadar elden geçirileceği, kentsel dönüşüm projelerinin tamamlanma süresi için 20 yıl gerektiği belirtilmektedir.

Oysa 2002 yılında hazırlanan Deprem Master Planı o gün uygulanmaya başlansaydı, şu anda 15 yılı tamamlamış ve kentimiz büyük oranda deprem güvenli kent haline gelmiş olacaktı.

Şimdi sormak istiyorum: Milyonlarca insanın deprem tehdidi altına bulunduğu, olası bir İstanbul depreminde binlerce insanımızı kaybedeceğimiz açıkken, sorunu zamana yayarak çözmeyi düşünmek cinayete davetiye çıkarmak değil midir?

SORUN BELLİDİR, ÇÖZÜM MÜMKÜNDÜR

Deprem bir yer hareketidir. Bilinen ifadeyle bir doğa olayıdır. Afet olarak yaşanmasına neden olan ise sonucudur.

Bizler inşaat mühendisleriyiz. İnşaat mühendisliği, her zeminde ve her koşulda güvenli, sağlıklı, nitelikli yapı üretiminin başarılabilceğini uygulamalarla kanıtlayan bir bilimdir. Doğru tasarım, doğru uygulama gerçekleştirildiği ve sağlıklı bir yapı denetim sistemi işletildiği takdirde, doğa olayı olan depremin doğal afete dönüşmesini engellemek mümkündür.

Bu sonuç, sadece depremlerde değil, su taşkını, heyelan ve benzeri doğa olayları için de geçerlidir. Mühendislik hizmeti alan yapılar mutlaka ve mutlaka doğal afetlerin etkisini azaltacaktır.

Kayıtlarda, Anadolu coğrafyasının gördüğü ilk depremin 526 yılında Antakya'da meydana geldiği yazılıdır. 526 Antakya'dan 2011 Van'a depremin yıkıcı etkisi altında kalan coğrafyanın insanları olarak depremin afet olmaktan çıkması için başta kamu yönetimi olmak üzere ilgili bütün kurumlar ve meslek disiplinleri, deprem zararlarının azaltılması, depremin yıkıcı etkisinin aşağı düzeylere çekilmesini sağlayacak önlemler almak sorumluluğu ile karşı karşıyadır.

Bizim gibi ülkelerde;

- Kentleşmenin, sağlıksız ve kaçak yapılaşma, altyapı eksikliği ile paralellik göstermesi,
- İmar afları ile kaçak yapılaşmanın adeta teşvik edilmesi,
- Yapı üretim sürecinin denetimsizliği, nitelikli tasarım-uygulama-denetim ilişkisinin kurulamaması,
- Yapı malzemeleri üretiminin denetimden uzak hali,
- Kentlerimizin merkezi bütünlüklü, sürdürülebilir imar planının olmayışı,

- Deprem anını ve sonrasını kapsayan afet planının yetersizliği, deprem bilincinin oluşturulamaması, deprem mevzuatının eksikliği,
  - Meslek odaları etkisizleştirilerek mesleki uygulamaların denetimsizliğe mahkûm edilmesi, mühendislik hizmetlerinin önemsenmemesi,
  - Siyasi iktidarların insana ve doğaya, yatırım yapmak yerine ranta yönelmesi,
- sorunlar listesinin dikkat çeken başlıklarıdır.

Çözümler ise tercihimizin ne olduğuyla doğrudan bağlantılı olarak hayata geçirilebilir.

Dikkat çekmek istiyoruz: Olası bir İstanbul depreminin ne zaman olacağı belli değildir. Dolayısıyla 20 yıl sonra kentsel dönüşümün tamamlanacağına dair hedef, kent nüfusunun büyük bir kısmını güvenli olmaktan uzak bir hayata mahkûm etmek dışında bir anlam ifade etmemektedir.

Kamu idaresi tarafından kamuoyuyla paylaşılan verilerin gösterdiği hedeflere ulaşılabileceği düşünülse bile İstanbulluların büyük bir risk altında olduğu gerçeğini değiştiremeyecektir.

DEPREM TOPLANMA ALANLARINDAN NE ANLAMAK GEREKİR?

Gündemimizdeki en önemli sorunlardan biri de deprem toplanma alanlarıdır. Bilindiđi gibi 1999 depremlerinden sonra İstanbul’da, kamuoyunda “deprem toplanma alanı” olarak bilinen 470 “Geçici İskan Alanı” tespit edilmişti. Aynı şekilde, deprem sonrası kullanılacak 562 “Birinci Derecede Acil Ulaşım Yolu” belirlenmişti.

Son birkaç yıldır, toplanma alanlarının ve ulaşım güzergâhlarının akıbeti ile ilgili bilgiler kamuoyuyla paylaşıldı.

Deprem toplanma alanı olarak belirlenen yerlerin yapılaşmaya açılması, hatta üzerlerine AVM yapılması, bazı güzergâhların otoparka dönüştürülmesi yerel yönetimlerin insan hayatını değil, rantı önemsedilerinin göstergesidir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Deprem ve Doğal Afet Komisyonu raporuna göre, şu an İstanbul’da belirlenen Deprem Toplanma Alanı sayısı 77. Bu alanların toplam genişliği ise 20 hektar kadardır.

Olası bir İstanbul depreminde, 18 milyonluk bir kent, 20 hektarlık alana sığdırılmaya çalışılacak ve bunun ismi de, “afete hazırlık” olacak.

Kaldı ki, Deprem Toplanma Alanı, üzerinde konteynir kentlerin kurulabileceği, elektrik, su, ısınma, duş, tuvalet gibi temel ihtiyaçların karşılanabileceği altyapıya sahip büyük ve geniş alanlar olarak tarif edilmektedir. Dolayısıyla okul bahçelerinin, parkların, boş arazilerin toplanma alanı olarak belirlenmesinin herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Dolgu bölgelerin toplanma alanı olarak belirlenmesi ise tam bir tuhafliğa işaret etmektedir. Deprem

Toplanma Alanlarının kolay ulaşılabilecek yerlerde olması gerekirken, ne yazık ki bu gereklilik de dikkate alınmamaktadır.

İstanbul gibi nüfusu 20 milyona yaklaşan bir kentte, mevcut alanların çoğaltılması ve donanımlı hale getirilmesi gerekirken, mevcutların bile korunmaması insan hayatına verilen değerle doğru orantılıdır.

18 milyonluk kent kaderine razı halde depremi beklemektedir.

Yine dikkat çekmeliyiz ki, bırakalım depremi, son günlerde karşı karşıya kaldığımız su taşkınları, İstanbul'un altyapısının yetersizliğini gözler önüne çıkarmıştır. Yağmur nedeniyle İstanbul ulaşımı durma noktasına gelmiş, kötü hava koşulları iletişimi bile engellemiş, kent kelimenin tam anlamıyla felç olmuştur. Su taşkınında bile teslim olan kentin, depremde nasıl tepki vereceğini tahayyül etmek bile başlı başına ürkütücüdür.

Özellikle İstanbul'da kent merkezlerinde bulunan, 200 milyon metrekare genişliğe sahip 195 askeri alanın boşaltılması gündemde. Bu alanların ne şekilde kullanılacağına ilişkin ise herhangi bir açıklama yapılmış değil. Bizim endişemiz bu alanlarında yapılaşmaya açılarak yoğunluğun artırılması ve rant sağlanması. Biz bu alanların deprem toplanma alanı olarak kullanılmasını öneriyoruz. Bu düzenlemenin şu gün için kentin ihtiyacının önemli bir kısmını karşılayacağını belirtmek isteriz.

TEK UMUT DEPREM ODAKLI KENTSEL DÖNÜŞÜM

Bugün deprem önlemi olarak kentsel dönüşüm projelerinin yürütüldüğü iddia edilmektedir.

Deprem tehlikesi ile meşruluğu sağlanan kentsel dönüşüm projelerinin, bir bütün olarak bu amaca uygun düzenlenmediği, kentlerin rant değeri yüksek bölgelerinden başladığı bilinmektedir.

Bu durum, "Yatırım ve Hizmetleri Değerlendirme Toplantısı'nın açılışında bir konuşma yapan Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki tarafından da tespit edilmiştir.

Sayın Bakan, kentsel dönüşümün doğru bir fikir olduğunu, çürük yapıların yıkılması gerektiğini, kentsel dönüşüm adı altında yeni şehir rezaletlerinin ortaya çıktığını ifade etmiştir. Sayın Bakanın, kentsel dönüşüm projeleriyle rant ilişkisi konusunda uyardığı konuşmada sayın Bakan şunları söylemiştir: "İstanbul ölçeğindeki boyutta rant savaşları veriliyor. Yoğunluk ikiyken dört yap, dörtken sekiz yap, sekizken 16 yap. Nasıl olacak? İstanbul'un nüfusu 15 milyon 30 milyona mı çıkaracaksınız. İki misline katlaya katlaya nereye gideceksiniz böyle? Altyapısını iki misline katlayarak çözüyor musunuz? Yok. Yeşil alanı artırıyor musunuz? Yok. Okul alanları yok, otopark yok, yolu iki misline çıkarıyor musunuz? Yok. Peki konutların sayısını iki misline çıkarınca halimiz ne olacak bizim?"

Sayın Bakan açık bir dille, kentsel dönüşüm projelerinin ranta dönük olduğunu itiraf etmektedir. Ancak açık olan bir nokta daha bulunmaktadır: Buna izin vermeyecek olan da bizzat kendileridir.

Kentsel dönüşüm uygulamaları ile elbette kentimizdeki yapıların deprem güvenli hale getirilmesi gerekir. Kentsel dönüşümden anladığımız ile şu anda yapılan uygulama birbirinden tamamen farklıdır.

Kentsel dönüşüm uygulamaları bir plan dahilinde yapılmalıdır.

Öncelikle kentimizdeki mevcut binaların envanteri çıkarılmalıdır. Envanter çalışması sonrası bir yandan risk durumuna göre can güvenliğini sağlayamayan binaların tespit edilip bunların yeniden inşa edilmesi, diğer yandan da olası bir depreme karşı güçlendirilebilecek binaların güçlendirme çalışmalarının eş zamanlı olarak yürütülmesi gerekir.

Şu anda kentsel dönüşüm adı altında yapılan uygulamalar da olduğu gibi aynı anda güvensiz yapı stoğunun hepsinin birden değiştirilmesi bakanlığında söylediği gibi uzun süre alacak bu süre zarfında da olası bir depremde can kaybının çok fazla olacağı kaçınılmazdır.

Yapı stokunun onarım ve güçlendirilmesi yok sayılarak YIK – YAP anlayışı kurtuluş yolu olarak ifade edilmektedir.

Depreme karşı yapı stokunun güvenli hale getirmek iddiasıyla başlatılan kentsel dönüşüm uygulamaları, yeni sorun alanları yaratmaktadır. Daire alanlarının küçülmesi kat sayısı ve daire sayısının artmasına neden olmakta, aynı sokak ve mahallenin alt yapısı aynı kalmasına rağmen aile sayısı ve nüfusun artması otomobil sayısını da artırmakta, dolayısıyla kentin fiziksel eşikleri aşılmaktadır. Bu durum demografik yapının bozulmasına, yeni bir trafik ve alt yapı sorununun oluşmasına neden olmaktadır.

Çevre ve Şehircilik Bakanının ağzından çıkan bu itiraf umuyoruz ki, bir yandan kentsel dönüşümü, rantsal dönüşüm olmaktan çıkarır, diğer yandan şehircilik ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalacak şekilde deprem odaklı projelerin hızla hayata geçirilmesini sağlar.

Kentsel dönüşüm uygulamalarının yeniden gözden geçirilerek bütünlüklü bir planlama ile ele alınması gereklidir.

SONUÇ OLARAK

Açıklamamızın başında da belirttiğimiz gibi deprem ve diğer doğa olaylarının afete dönüşmesi sadece mesleki-teknik bir tartışma değil, daha çok ekonomik-siyasal ve sosyal tercihler ile ilgilidir.

Marmara Depremi'nin 18. yılında bir hatırlatmak isteriz ki kent politikaları bilime, tekniğe ve akla uygun bir perspektifle rant için değil toplum yararı için ele alınmalıdır. Bunun için de temel koşul mühendislik hizmetlerinin kalitesinin artırılmasından geçer.

Ülkemizde yeterli öğretim elemanı olmaksızın politik nedenlerle sayıları hızla artan mühendislik fakültelerinde kaliteli eğitim yapılamamaktadır. Bunu gidermeye yönelik olarak profesyonel mühendislik yaşamının düzenleyicisi olması gereken meslek odalarının görüşleri dikkate alınmamakta hatta tam tersine yetkileri giderek budanmaktadır. Meslek Odaları; üyelerinin denetlenmesini, sicillerinin tutulmasını, mesleki faaliyetlerini kayıt altına alarak etik ve ahlaka uygun bir hizmet yapmalarını sağlamak çabası içindedir.

İlgili bakanlık özerk bir yapıya sahip olan Meslek Odaları üzerinde mali ve idari denetim kurarak vesayet ilişkisini hayata geçirmeye çalışmaktadır. Oysa meslek odası ile üyeler arasındaki bağın koparılması hizmet kalitesinin oldukça düşmesine neden olmaktadır.

Deprem konusu yapı denetim sisteminden afete hazırlık çalışmalarına, ilgili mevzuattan meslek odalarını devre dışı bırakan değişikliklere, deprem bilincinden güçlendirme çalışmalarına, bilimi ve meslek örgütlerini itibarsızlaştıran yaklaşımdan kendi sorumluluklarını gölgelemek amacıyla her olumsuzluğu kadercilikle açıklayan anlayışa kadar geniş bir yelpazeye sahiptir.

Ancak hiçbir tartışma, 17 Ağustos 1999'da binlerce insanı kaybettiğimiz gerçeğinden daha fazla bir öneme sahip değildir.

İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi olarak, 17 Ağustos 1999 depreminin yıl dönümünde bir kez daha tercihimizi insandan, insan hayatının niteliğinin yükseltilmesinden ve kamusal alanın genişletilmesinden yana kullanmaya kararlı olduğumuzu duyururuz.

Nusret SUNA

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası

İstanbul Şube Başkanı